מסורת השס"ם

כי הא כו'. דבשמעתא איכא נמי ריהטא בלא טרחא ואיכא עיון בטרחא: כי הוו קיימי מקמיה דרב חסדא. בתר דלגמריהו שמעתתא: מרהטי בגמרא. מה שמעתו מפיו דבר פלוני אסור דבר פלוני מותר: והדר מעייני בסברא. מה טעמו של דבר ואם יש להשיב כלום: מאני מסתיא. כוסות: במטללתא. לפי שאין מאוסים: מאני מיכלא. קערות לאכל בהן צריך להוליאן: לבר ממטללתא. חוץ לסוכה: חלבא. כל של חרס שנאפה בו המים: ושחיל. לדי של עץ: שרגא. כר של חרס שקורין קרוסיי"ל: סוכה קטנה. של שיעור מטמא ז' טפחים אסור להניחן בתוכה: מקפה של גריסין. ממהרת לקלקל בגשמים מעט: ציבורתא. קסמין של סכך היה משיר על המאכל: רב יוסף מאניי דעת הוה דמגיא בפ' ערבי פסחים (פסחים קיג:) שלשה חייהן אין חייס הרחמנין והרחמנין ואניי הדעת שאינם יכולין לסבול שום דבר מיאוס ואמר רב יוסף כולהו איתכהו בי: וירדו גשמים. וירד מן הסוכה לגמור סעודתו בבית וכשיצא לו פסקו גשמים אין מטריחין אותו להפסיק ולעלות עד שיגמור: איבעיא להו עד שיעור. עד שיעלה עמוד השחר: או עד שיעור. משיגמו הא אם הקיץ אפילו היה בחצי הלילה יקום משיגמו ויעלה ויצא בסוכה: תא שמע עד שיאור ויעלה עמוד השחר. ועל כרחיך עד שיעור הוא דמגיא בה לחלל מאי ויעלה עמוד השחר: תרתי. בחמיה שני דברים אלו הן סותרים זה את זה שיאור משמע שהאיר לו המזרח ועלה עמוד השחר משמע קודם לכן: אלא. על כרחך שיעור קאמר וה"ק עד שיעור משיעלה עמוד השחר לאפוקי: אם הקיץ משיגמו בלילה דאין מטריחין, ואם עלה השחר ולא ניער, אין מקיצין אותו: מי שפך למי. פשיט לרבנן והכי קאמר משל לעבד שהיה עושה לרבו עבודות שאינו עובדו כהוגן כך בידוע שאין ישראל עובדין כשורה או דלמא הכי קאמר השפך לו רבו קיתון על פניו לומר לא מלפני דאי אפשי בשמושך ויורדת גשמים היא שפיכת קיתון ומכל מקום סימן קללה הוא ומיהו פירושא דמתניתין מיבעיא לן שפיכת הקיתון מאי היא שיצא הסוכה-אן- ירידת גשמים: בזמן שהחמה לוקה כו'. משום דאיירי הכא בסימני קללה נקט לה: והגיה פנס: לגמרינ"ו: והשיבם בחשך. כך כשהחמה לוקה אינה מאירה כל כך: מפני שמלומדים בחכמתיהם. כל מיני פורענויות הבאין בעולם יש להם לישראל לדאוג ולומר לא בא סימן זה אלא בשבילנו יותר משאר אומות מפני שהן רגילין ללקות יותר מכולם: משל לסופר. מלמד תינוקות: ורטעה בידו. להכות: מי דואג. אי זה מהן ירא שרגיל ללקות: לוקה במזרח. בבקר כשהחמה במזרח: בחמלא הרקיע. בחלות היום כשעומדת ברקיע כל אדם: לשק. עשוי מעולה של עזים והוא דומה לשחור: חיי רעב. משחיירין פניה: לקה בכניסתו. בשקיעתו: פורענות שוהה לבא. כלומר שהיה הסימן להראות עד כלות היום: ביציאתו פורענות ממהרת לבא. כלומר שמיהר הסימן לבא: ויש אומרים חילוף הדברים. לקה בכניסתו ערבית פורענות ממהרת לבא שהסימן כשס שאין לו שהות לשמש ביום שסמוך לשקיעתו הוא כך אין שהות לפורענות לבא, ביציאתו = שחרית, פורענות שוהה לבא כשס שיש לחמה עוד שהות ביום: אליהיה. שרה המלין בעבדה כגון סמאל שהיה שר של עשו: אל דרך הגוים אל תלמדו. לעשות כמעשיהם ומשמעו רצונו מאותות השמים אל תחתו: בשביל ד' דברים. לא שמעתי טעם בדבר: מאורות. ירח וכוכבים: כותבי פלסתר. שטרות מזויפים ומכתבי עמל לשון דופי על אדם לכתוב בשמו מה שלא נה: מגדלי בחמה דקה. מחריבין את הארץ שאין יכולין לשמרם מלרעות בשדה חביריהם: ועל קוללי אילנות טובות. ואפילו הן שלהן שמשחיתין הן וגרלין כבוטמין בהקב"ה ובברכתו שמשפיע טובו: אלא כדי לחזור ולגבות פעם אחרת: ועל מעי ברבים. שמלוין בעלי בתים לישראל ברבית וכתיב (משלי כח) מרבה הון בנשך וברבית לחונן דליס יקבלנו ואמרינן בב"מ (ל' עז:) כגון שבור מלכא שחוקן בהן עניי נכרים: ועל

שמות ולא נספר בהלכה. ועל נערה המאורסה שצעקה בעיר ואין פושיע לה. ועל משכב זכר. ועל ב' אחים שנשפך דמן כאחת. ועל ד' דברים מאורות לוקין על כותבי פלסתר. ועל מעידי שקר. ועל

*) גרסה דחסר כאן וע"ל עד שיגמור סעודתו היה ישן תחת הסוכה וירדו גשמים וירד אין מטריחין אותו לעלות עד שיאור כו'.

[ע"ל דרבא ורבי יוחנן קמתיק בע"ז] ופעל פס"ד הגיה דרבי בר חמא כי הוו קיימא ובו'

[תוספתא פ"ב]

[מי' פרק"י שבת קנד: ד"ה שמיסבירי"לדם]

הגהות הב"ח

(ה) תוס' ד"ה ואמרי וכו' ולריך לאכול שם ביו"ש:

מכילתא פ' בא

שבת קנו.

[מס' ד"ל פ"ב]

[בערוך ליתא פלסתר]

עין משפט נר מצוה

סה א ב מיי' פ"ו מהל' סוכה הלכה ה עוד ש"ע א"ח סי' תר"ל ס"ח: סו ג מיי' שם הלכה ו עוש"ע שם סעיף ה: סז ד מיי' שם עוש"ע שם סעיף ו: סח ה ז מיי' שם עוש"ע שם סעיף ז וכסג"ה: [לקמן מח.]

רבינו חננאל

וכן מקרא ומשנה אבל תנויי לארדטי לישנא דגמרא בר ממטללתא ולא חיישינן כי הא דרבא בהני רמי כי הוו קיימי מקמי רב חסדא הוו מרהטי לישנא דגמ' והדר יתבי ומעייני בסברא. אמר רבא מאני משתיא במטללתא מאני מיכלא בר ממטללתא. שרגא שרי בסוכה גדולה בסוכה קטנה הוי לסוכה. ירדו גשמים מאיסתי מותר לפנות כו' תנא משתשרה המקפה של גריסין. וכן אי הוה נשיב ויקא וקא מייתי ציבי באפיה מותר לפנות: ת"ר היה אוכל בסוכה וירדו גשמים וירד ופסקו גשמים אין מטריחין אותו לעלות *) עד שיאור ויעלה עמוד השחר: ירושלמי לא סוף דבר שתשרה מקפת גריסין אלא אפי' מקפת כל דבר. תני כשם שמשמנין מפני הגשמים כך מפנים מפני השרב ומפני היתושין. רבן גמליאל ור' אליעזר היו נכנסין ויוצאין כל הלילה חד מתלמידיהון דר' מנא הורי לחד מן קרובוהי דנשויא יצא אין מטריחין אותו לחזור ולא שמע הא דרבן גמליאל ור' אליעזר: פיסקא לעבר שבא למזון כוס ושפך הקיתון לפניו. תנא אמר לו אי אפשי בשמושך. תני מפני ד' דברים בעלי בתים לוקין ונמסרין למלכות. על שנשואין בידם שטרות פרועין. ושמלין ברבית. ושמוסקין צדקה ואינן נותנין. ושספק בידו למזות ואינו מזמה. בזמן שמאורות לוקין סימן רע לעובדי כוכבים מלה"ד למלך שעשה סעודה. בזמן שהחמה לוקה סימן רע לעובדי כוכבים [וכו'] שהאומות מונין לחמה. לבנה לוקה סימן רע לשונאי ישראל. שישראל מונין ללבנה. לקה במזרח סימן רע לבני מזרח. במערב לבני מערב. באמצע לכל העולם. לקה כמין דם חרב בא לעולם. כמין שק רעב בא לעולם. לקה בכניסתו פורענות שוהה לבוא. ביציאתו פורענות ממהרת לבוא. וי"א חילוף. ובזמן שעושין רצון מקום אין מתיראין מכל אלו שנאמר ומאותות השמים אל תחתו וגו' עובדי כוכבים יחתו ולא ישראל יחתו: ת"ר בשביל ד' דברים חמה לוקה על אב ב"ד ועל מעידי שקר. ועל

נוסח ירק עטיא ויבא מן פסוקה ד' אזור ד' ליטין

נוסח ליקוי אורות ו. חמה 2. לבנה

מבנה תמיהות בריתות בנוסח הנ"ל

מבנה "מעבל ד' דברים" נטיות בנים בקבלות מן ד' בני פרוצות

מבנה נוסח הנ"ל

מנא דמיכלא. קערות לאחר שאכלו בהן צריך להוליאם מן הסוכה משום מיאוס כך פירש בקונטרס וי"מ כגון קדירות ולגני דליסא וטעמא דכגון תדורו בעינן והכי אין רגילין להיות בבית דירה אלא בית יש להם לבדם וכן פירש בה"ג כגון קדרי ושפודי ובי טוי ובי תפי: ואמרי לה בר ממטללתא. אין שרגא מעניינא דאחריה דמנא דמיכלא בר ממטללתא הייו בשעה שאין משתמש בהן דבשעת סעודה אוכל בקערה בסוכה אבל שרגא בעודו דולק ומשתמש לו לאורו אסור כדמוכח לקמן פרק לולב וערבה (ל' מח- וסס) דתנן גבי שביעי של חג גמר מלאכול לא יחיר סוכתו משום דאי מתרמי ליה סטודקא אכיל בגווה אבל מוריד את הכלים מן המנחה ולמעלה מפני כבוד יום שמרלה כמכין עצמו לקראתו למקום שיסעוד שם הלילה ואמרינן בגמרא אין לו מקום להוריד כלי ולריך לאכול (ה) בה ביום טוב האחרון מה יעשה ויוכיח שאינו כמוסיף על המלוה לעשות סוכה שמונה ימים מדליק בה את הגר ומדאשיב לה היכירא בשעת הדלקה שמע מינה דאסור בחג ושמא הייו טעמא דמשום דמוקמינן בסוכה קטנה וחייסינן שמא תשכח סוכתו ותדע בהדלקה דוקא מדלא נקט מעייל את הגר כלנקיע אתם מעייל בה מאני מיכלא:

הדרן עלך הישן

בזמן שהחמה לוקה סימן רע לכל העולם כולו, משל למה הדבר דומה למלך בשר ודם שעשה סעודה לעבדיו והניח פנס לפניהם, כעס עליהם ואמר לעבדו טול פנס מפניהם והושיבם בחושך. תניא רבי מאיר אומר כל זמן שמאורות לוקין סימן רע לשונאיהם של ישראל מפני שמלומדין במכותיהן משל לסופר שבא לבית הספר ורצועה בידו מי דואג? מי שרגיל ללקות בכל יום ויום-הוא דואג. *תנו רבנן בזמן שהחמה לוקה סימן רע לעובדי כוכבים, לבנה לוקה סימן רע לשונאיהם של ישראל מפני ששראל מונין ללבנה ועובדי כוכבים לחמה. לוקה במזרח סימן רע ליושבי מזרח, במערב סימן רע ליושבי מערב, באמצע הרקיע סימן רע לכל העולם כולו, פניו דומין: לדם = חרב בא לעולם, לשק = חיצי רעב באין לעולם, לזו ולזו חרב וחיצי רעב באין לעולם. לקה בכניסתו פורענות שוהה לבא, ביציאתו ממהרת לבא וי"א חילוף הדברים, ואין לך כל אומה ואומה שלוקה שאין אלהיה לוקה עמה שנאמר °ובכל אלהי מצרים אעשה שפטים° ובזמן שישראל עושין *רצונו של מקום אין מתיראין מכל אלו שנאמר °כה אמר ה' אל דרך הגוים אל תלמדו ומאותות השמים אל תחתו כי יחתו הגוים מהמה עובדי כוכבים יחתו ואין ישראל יחתו *תניא בשביל ארבעה דברים חמה לוקה על אב בית דין שמת ואינו נספד כהלכה ועל נערה המאורסה שצעקה בעיר ואין מושיע לה ועל משכב זכר ועל שני אחין שנשפך דמן כאחד ובשביל ארבעה דברים מאורות לוקין על כותבי (*פלסתר) ועל מעידי עדות שקר ועל מגדלי בהמה דקה בא"י ועל קוצצי אילנות טובות ובשביל ד' דברים נכסי בעלי בתים נמסרין למלכות: על משה"ר שטרות פרועים ועל מלוי ברבית ועל

שבת ולא נספד בהלכה. ועל נערה המאורסה שצעקה בעיר ואין פושיע לה. ועל משכב זכר. ועל ב' אחים שנשפך דמן כאחת. ועל ד' דברים מאורות לוקין על כותבי פלסתר. ועל מעידי שקר. ועל